

Gyakran ismételt kérdések (GYIK)

1. Miért érdemes átláthatóvá tenni a költségvetést? Mik az előnyök?

- A kormány költségvetési döntései – milyen és mekkora adókat vet ki, milyen szolgáltatásokat nyújt, mennyire adósodik el – erőteljesen befolyásolják a társadalmi egyenlőséget és az emberek jólétét, különösen, hogy a hátrányos helyzetben lévők valódi lehetőséget kapnak-e egy jobb életre. Elengedhetetlen, hogy a kormányzat tájékoztassa a lakosságot és egyeztessen velük az ilyen létfontosságú döntésekről, hiszen ezek a lakosok életére jelentős hatással vannak.
- Az átlátható és demokratikus közpénzügyi rendszerek elősegíthetik az olyan kormányzati döntések meghozatalát, amelyek javítják a szegénységben élő vagy perifériára szorult közösségek élethelyzetét.
- Az átlátható költségvetés hozzájárul a befogadó demokrácia és stabil, befektetők számára vonzó gazdaság kiépüléséhez.
- Az átlátható költségvetéssel rendelkező országokat többnyire alacsonyabb költségvetési hiány, kedvezőbb hitelkamatok, hihetőbb költségvetés, stabilabb demokratikus intézmények, hatékonyabb adóbeszedés és jobb fejlődési lehetőségek jellemzik.

2. Mi az Open Budget Survey 2019?

- Az Open Budget Survey (OBS) az egyetlen független, összehasonlítható és tényeken alapuló felmérés, amely nemzetközileg elfogadott követelmények alapján értékeli a nyilvánosság hozzáférését a központi kormányzat költségvetési információihoz (átláthatóság), a nemzeti költségvetések alakításának publikus lehetőségeit (részvétel) és a felügyeleti szervek szerepét a költségvetési folyamatban (felügyelet).
- 2006-tól kezdve két évente végzi el a felmérést az International Budget Partnership az egyes országokban lévő független szakértők együttműködésével.
- A felmérés elősegíti, hogy a civil szféra szereplői elemezhesék a közpénzek felhasználását és az erről szóló beszámolókat, valamint párbeszédet kezdeményezhessenek ilyen témákban a kormánnyal. Az OBS mostani, hetedik köre 117 országot vizsgált.
- A **nyitott költségvetések** átláthatóak, lehetőséget biztosítanak a nyilvánosság részvételére és jól működő független intézmények felügyelik elkészültét és végrehajtását.
- Az **átláthatóság** a költségvetési információk időben történő és teljes körű közzétételét jelenti. Az átlátható költségvetés kiindulópontja a nyilvánosság döntéshozatalba bevonásának.
- A **költségvetési részvétel** a mindenki számára elérhető, hivatalos lehetőségeket jelenti, amelyeken keresztül részt vehet a költségvetés kialakításában és felügyeletében. Ennek módszere lehet nyilvános konzultáció, költségvetés előtti vita, e-konzultáció, tanácsadó testületek, társadalmi audit, részvételi költségvetés vagy más hasonló megoldás.
- A **felügyelet** a hivatalos intézmények tevékenységét jelenti, aminek keretében elszámoltatják a kormányt a költségvetési folyamat egésze alatt. Ezt általában a törvényhozó hatalom és a számvevőszék látja el.

3. Miért kell törődni a nyitott költségvetéssel/Open Budget Survey-vel a mostani válság idején?

- A kormányok hatalmas összegeket mozgósítanak és költenek el, nagyrészüket a költségvetésen keresztül. Mindezt gyorsan és alkalmasint a szokásos eljárásokat kikerülve.
- Mindazonáltal, hogy nagyon fontos, hogy a kormányok mihamarabb biztosítsák az erőforrásokat a lakosság számára, az átláthatóság és a felügyelet továbbra is kritikus jelentőségű.
- Az információk közzététele és a nyilvánosság költségvetési folyamatban történő részvételének biztosítása segít eloszlatni a bizonytalanságot, erősíti a közbizalmat és egységet teremt.
- Az IBP korábbi kutatásai szerint számos kormány nem költi el teljes egészében a költségvetésben előirányzott forrást a megadott célra. Tipikus például az oltóanyagokra szánt források fel nem használása, még a rendszeresen oltóanyag-hiánnyal küzdő országok esetében is. Ez aggasztóan felerősödhet, figyelembe véve a mostani válság kezelése érdekében tett azonnali átcsoportosításokat és további erőforrások mozgósítását.
- A civil szervezetek már most felhasználják a költségvetési információkat, hogy a jelenlegi járvány alatt segítsenek a kormányoknak a háttérbe szorult közösségek kiszolgálásában:
 - Dél-Afrikában az IBP és partnerei adatokat biztosítanak a főbb városi központok nem hivatalos közösségeinek, hogy azok azonnal visszajelzést adhassanak a kormányzati szolgáltatásokról, mint például a nyilvános vécék állapotáról.
 - Az IBP argentin partnere, az ACIJ és társzervezetei a buenos aires-i hajléktalanoknak segítenek, hogy kéréseik eljussanak a kormányhoz és hozzájussanak a biztonságukhoz szükséges eszközökhöz, szolgáltatásokhoz.
 - Az IBP készen áll, hogy partnereivel országon belül vagy világszinten a jelenlegi és jövőbeli kihívásokra választ adó költségvetési rendszerek létrehozásában vegyen részt.

4. Számos országban, mint Brazíliában vagy Magyarországon, megmutatkoznak az autokratikus vezetők törekvései hogy a válságidőszakot a civilek jogainak korlátozására és saját hatalmuk kiterjesztésére használják fel. Várható, hogy a költségvetési átláthatóság romlik ebben az időszakban? Mit tehetnek a lakosok az átláthatóságért, mikor a döntéseket ilyen gyorsan kell meghozni?

- Aggódunk a költségvetési átláthatóság romlása miatt, ami nagyon kedvezőtlen lenne. Éppen ezért teszünk felhívást a kormányok részére, hogy az átláthatóság most még fontosabb. A civil szervezeteknek és a lakosoknak javasoljuk, hogy csatlakozzon a felhíváshoz és lehetőségeihez mérten lépjen kapcsolatba választott képviselőivel.
- Ha mindenki összefog, segíthetünk építeni a közbizalmat.

5. Az átláthatóbb költségvetés összefügg a kisebb korrupcióval?

- Az átláthatóság hiánya csak az egyik oka a korrupció elterjedésének. Költségvetési információk nélkül közel lehetetlen a kormányzati körön kívül lévőeknek észrevenni és leleplezni a korrupciós eseteket vagy a közpénzek pazarlását.
- Ami fontos, hogy az átláthatóság látványosan javítható, legtöbb esetben minimális költséggel. Mindazonáltal a strukturális egyenlőtlenségek és a korrupciót elfogadottnak tekintő kultúra leküzdéséhez sokszor további cselekvésekre van szükség. Az aktív civil társadalom, a független

média és a hatékony felügyelő intézmények mind hozzájárulhatnak az elszámoltathatóság javításához.

6. Az Open Budget Survey szerint egy ország minimálisan vagy egyáltalán nem tesz közzé adatokat. Mit jelent ez?

- Az Open Budget Survey azt méri fel, hogy a nyolc költségvetési kulcsdokumentum közül a kormány mennyit tesz időben és online a nyilvánosság számára elérhetővé. A felmérés figyelembe veszi továbbá, hogy a közzétett dokumentumok milyen mértékben tartalmazzák a szükséges információkat.
- A 117 vizsgált országból 20 volt, ahol minimálisan vagy egyáltalán nem tettek közzé információkat. Ezt az OBI pontszám 0 és 20 közötti értéke jelzi.
- Megjegyzendő, hogy ez nem jelenti azt, hogy a szükséges információkat nem állítja elő a kormány vagy érhetőek el más formában. A felmérés alapján sok ilyen ország elkészíti a költségvetési dokumentumokat, de csak belső használatra, nyomtatott formában publikálja őket vagy túl későn teszi online elérhetővé ahhoz, hogy a lakosság érdemben beleszólhasson a költségvetés alakításába. Ezek az országok azonnal és minimális költséggel javíthatnák az átláthatóságot a dokumentumok időben történő online közzétételével.

7. Adott ország pontszáma jelentősen esett, mert valamennyi héttel/hónappal később tett elérhetővé adott dokumentumot. Miért ennyire fontos egy/két hónap késés?

- Az időbeni és rendszeres közzététel alapvető fontosságú a költségvetési folyamat mind a négy szakaszában, hogy az információk használhatóak és a nyilvánosság bevonása hatékony legyen. A kormánynak ragaszkodnia kell a rendszeres határidőkhöz a költségvetés tervezésében, a törvényhozásnak vitára és jóváhagyásra benyújtásban, a végrehajtásban és a végső tényadatok nyilvánosságra hozásában.

8. Sokba kerül a kormánynak az átláthatóság?

- Az átláthatóság javításának első lépései néha minimális költséggel vagy ingyen megvalósíthatóak. Ezt jelzi, hogy a kormányok jelentősen javíthatnák a költségvetési átláthatóságot a már elkészített dokumentumok megfelelő kormányzati honlapokra történő feltöltésével.
- A kormányoknak ugyanakkor meg kell erősíteniük a közpénzügyi rendszereket és olyan infrastruktúrát felállítaniuk amely időben, teljeskörűen és pontosan összegyűjti, rendszerezi és közzéteszi az adatokat.

9. Miért válik egy kormány átláthatóbbá? Külső nyomás hatására? Vagy van valamilyen előnye az ország számára?

- A mostani az OBS hetedik köre, ezért időben összevethetőek az adatok és azonosíthatóak a az átláthatóság és elszámoltathatóság javulásának mozgatórugói:

- **Politikai változások**, melyek során autoriter, diktatórikus kormányok helyét olyan kormányzati rendszerek veszik át, amelyeket választásokon történő politikai megmérettetés és az ellenzék véleményének adott nagyobb tér jellemez, esetleg új pártok kerülnek hatalomra. Az ilyen változások leginkább akkor lehetnek hatással a költségvetési átláthatóságra, ha emellett reformpárti politikusok és technokraták kerülnek döntési pozícióba, vagy felkészült civil szervezetek vonják kérdőre a kormányt költségvetési kérdésekben. Szintén növeli az ilyen változás valószínűségét, ha a végrehajtó hatalommal szemben nagyobb teret kapnak az ellenőrző szervek, például a törvényhozás
- Az **újító szándékú szereplők** jelenléte, akik kormányzatban lévő (politikai vagy szakmai emberekkel karöltve) hisznek az átláthatóság fontosságában és képesek elindítani a reformokat és megtörni az ezekkel szembeni ellenállást. Az erős és hatékony felügyeleti intézmények, mint a törvényhozás, felerősítheti a reformerek eredményeit.
- **Költségvetési és gazdasági válságok**, melyek arra készítetik a kormányt, hogy a fiskális fegyelem és gazdasági bizalom helyreállítása érdekében különféle mechanizmusokat és ösztönzőket vezessen be, többek között független ellenőrzés formájában.
- Nagy nyilvánosságot kapott **korruptió esetek**, melyekre a reform-szemléletű szereplők élénken reagálnak, és rákényszerítik a kormányt, hogy hozzáférést biztosítson a költségvetési adatokhoz.
- Olyan külső hatások, melyek a legjobb gyakorlatok világszintű elterjedését segítik elő, ideértve az olyan sokszereplős kezdeményezéseket, mint a Nyílt Kormányzati Együttműködés, melyek előtérbe helyezik az átláthatóságot és elszámoltathatóságot, egyúttal a pénzügyi támogatásokat adó nemzetközi szervezetek részéről is kéri, hogy mutassanak példát az átláthatóság és elszámoltathatóság területén és ezeket követeljék meg partnereiktől. Az átláthatóság és elszámoltathatóság javítása jó utat jelent a kormány számára, hogy bizonyítsa partnerei és hitelezői felé elszántságát a korrupció leküzdésében és a hatékonysága növelésében. A Nyílt Kormányzati Együttműködés keretében Magyarország is vállalta például a költségvetési adatok közérthető közzétételét. Ugyanakkor az EU részéről is vannak kezdeményezések a kiszámítható költségvetési keretek elterjesztésére, például a középtávú költségvetési tervezés fejlesztésével.

10. Igaz, hogy főképp bizonyos típusú országok átláthatóak?

- Sok átlátható ország a magas jövedelmű, stabil demokráciával rendelkező országok közé tartozik, de jellemzőitől függetlenül bármely ország képes az átláthatóság magas szintjének elérésére. Kiváló megoldások találhatóak például Georgiában, Indonéziában, Jordániában, Mexikóban és Dél-Afrikában.
- Még a bizonyos bevételi forrásoktól való függés, mint nyersanyagok vagy olaj, sem indokolja a titkolózást. Mexikó, Kolumbia és Norvégia mind átlátható költségvetéssel rendelkezik.
- A távoli országok adományaitól függő országok, mint Uganda, szintén képesek átláthatóvá válni.
- Az OBS 2019 eredményei alapján a gazdasági fejlettség bármely fokán álló ország képes jól teljesíteni a költségvetési átláthatóságban: Dél-Afrika és Brazília felső-közép fejlettségű és kiváló eredményt ért el, míg Kirgizisztán és Ukrajna alsó-közép fejlettségű és mindketten jelentős előrelépést tettek az átláthatóságban az elmúlt években.

11. Mennyire megbízhatóak az adatok?

- Az Open Budget Survey (OBS) a világ egyetlen független, összehasonlítható felmérése, amely a felelős költségvetési rendszerek három pillérét értékeli: a költségvetés átláthatóságát, a lakosság költségvetési folyamatba történő bevonását és az intézmények által felügyeletet.
- Az OBS a legátfogóbb adatbázis a különböző országok időben is összehasonlítható költségvetési átláthatóságáról.
- Az adatokat ötlépcsős eljárásban ellenőrizzük: minden országban egy helyi, független költségvetési szakértő végzi a kutatást; a válaszokat az IBP összeveti más nyilvános adatokkal és összehangba hozza a többi ország válaszával; az elkészült kérdőíveket anonim módon független szakemberek vizsgálják felül; a kormány képviselői lehetőséget kapnak, hogy az országukra vonatkozó kérdőívet kommentálják; végül pedig az IBP képviselői döntenek a kutatók és az ellenőrzést végző szakértők közötti esetleges nézeteltérésekben, hogy minden kérdésre helyénvaló válasz szülessen.
- Emellett ez nem kizárólag egy íróasztal mellett kitöltött kérdőív. Világszerte elkötelezett, független kutatók a gyakorlatban is tesztelték a költségvetés átláthatóságát, például úgy, hogy bejelentés nélkül ellátogattak kormányhivatalokba és ellenőrizték, hogy a kormány betartja-e az előre bejelentett közzétételi határidőket. Minden kutató dokumentált bizonyítékokkal, például törvényi hivatkozással, személyes beszélgetések adataival, dokumentumok másolatával támasztotta alá válaszáat.

12. Mi a „polgárok költségvetése”?

- A költségvetési információk többnyire olyan formában jelennek meg, amely szinte csak a szakemberek számára értelmezhető (vagy még számukra sem). Ezért a nagyközönség jó eséllyel meg sem próbálkozik ezeket megérteni.
- A Polgárok költségvetése (Citizen’s Budget) a költségvetésnek olyan egyszerűsített változata, melyen keresztül az utca embere is képes megérteni a költségvetésben tükröződő döntéseket. Könnyen érthető nyelvezetet és ábrákat használva magyarázza el, hogy honnan származik a kormány rendelkezésére álló pénz és hogyan kívánják azt elkölteni.
- Az OBS 2019 alapján 72 ország (köztük Magyarország) publikálja a költségvetési törvényjavaslat vagy az elfogadott költségvetés ezen leegyszerűsített, közérthető változatát.

13. Beszélhetünk a különböző országokban dolgozó kutatókkal?

- Igen, sőt támogatjuk is az ilyen törekvéseket. Az egyes kutatók elérhetőségeit a következő címen érhetők el: <http://internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/country-info/researchers/>
- Nyolc olyan országban, ahol kényes a politikai helyzet, a kutatók megőrzik anonimitásukat (Brazília, Kína, Egyenlítői Guinea, Mianmar, Katar, Szaúd-Arábia, Szomália és Jemen). A kutatók kérésére az IBP úgy döntött, hogy titokban tartja személyüket, viszont kérdéseiket készséggel továbbítják ezekhez a szakemberekhez.

14. Hogyan tud változást hozni ez a kutatás?

- Ez az Open Budget Survey hetedik kiadása és mostanra már a költségvetési átláthatóság irányadó mutatójává vált – máris széles körben használják a nemzetközi adományozók és kutatóintézetek,

például a Világbank, az IMF, több bilaterális adományozó szervezet és nemzetközi kezdeményezések, mint az Open Government Partnership és a Global Initiative for Fiscal Transparency.

- A fejlesztési intézmények támogatási stratégiájukban használják fel az eredményeket. Például az Európai Unió az adatokat stratégiai kialakításához és több mint 70 országgal való együttműködésében hasznosítja.
- A kormányok előrehaladásuk mérésére és reformjaik útmutatójaként használják.
- Hitelminősítők és külföldi befektetők kockázatértékelésükben alkalmazzák. A Világgazdasági Fórum a gazdasági versenyképességi indexében veszi figyelembe.
- A Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Partnership) a kezdeményezéshez történő csatlakozásról szóló döntés során használja fel.
- A civil társadalom számára tevékenységük eredményességének mérésében és a kormányzattal a közpénzek felhasználásáról és arról történő beszámolóiról szóló egyeztetésekben hasznos.
- Szenegálban a felmérés által feltárt bizonyítékok, valamint a globális és regionális szintű elfogadottsága révén javult a kormány és civil társadalom kapcsolata, egyben az eredmények útmutatóként szolgáltak a közpénzügyi információk és elemzések közzétételéhez, továbbá elősegítették a tömegtüntetéseket kiváltó probléma megoldását: az oktatás minden szintjén hozzájutottak a pedagógusok a költségvetésben számukra előírányzott fizetésükhöz, amely korábban követhetetlen módon tűnt el. Bővebben a történetről:
<https://story.internationalbudget.org/the-open-budget-survey-data-powered-advocacy>
- Egyre növekvő mértékben a felmérésben érintett nemzeti kormányok felkeresik az IBP-t vagy az OBS-ben részt vevő szervezetet, hogy az előrelépés lehetőségeit megbeszéljék.

15. A felmérés alapján hogy függ össze a költségvetés átláthatósága a szegény és a társadalom peremén lévő közösségek életével?

- Világszerte az embereknek szolgáltatásokra van szüksége, betegek számára gyógyszerekre, munkanélküliség esetén támogatásra. Ezen problémákra a válasz gyakran a központi költségvetésekben van. A költségvetés a kormányok legfontosabb szakpolitikai eszköze, egyben értékeinek kifejezője. Minden állampolgár életére hatással van, különösen a szegényekére. Ennek oka, hogy a szegények jóval nagyobb mértékben támaszkodnak a közszolgáltatásokra, mint az egészségügy vagy oktatás.
- Az átláthatóság hiánya csökkentheti a szakpolitikai döntések hitelességét és a gazdaságpolitikai beavatkozások hatékonyságát. Emellett utat nyit a korrump és pazarló gazdálkodásnak, ez pedig visszafoghatja a szegénység felszámolására irányuló programok hatékonyságát is.
- Az OBI feladata, hogy helyi és nemzetközi nyomásgyakorlás révén növelje a költségvetési átláthatóságot.
- Dél-Afrikában civil szervezetek, mint a Társadalmi Ellenőr Hálózat (Social Audit Network), az IBP Dél-Afrika és a Planact kikérte a költségvetési adatokat, hogy a „nem hivatalos közösségek” (viskókból álló telepek) közegészségügyi szolgáltatásait ellenőrizze társadalmi audit keretében. Kapcsolatba léptek helyi lakosokkal, választott képviselőkkel és ügyintézőkkel, hogy kikérjék és elemezzék a közegészségügyi szerződéseket, a helyszíneken ellenőrizték a szolgáltatások színvonalát, majd a tapasztalatok birtokában javaslatokat tettek a szolgáltatások korrigálására. A problémák részletes feltárása (vécék állaga, állapota, egészségügyi problémák) és a társadalmi támogatottság nyomán a kormány gondoskodott az elromlott köztéri vécék cseréjéről és jelentősen nőtt a kormányzat és a lakosok közti bizalom. Bővebben erről:
<https://story.internationalbudget.org/budgets-to-toilets>

16. Mikor készül a következő OBS?

- A felmérésre két évente kerül sor. Az elkövetkező hónapokban teszünk közzé információkat a következőről.

17. Mennyibe került a felmérés?

- A felmérés összköltsége a 117 országban mintegy 4 millió dollár volt, ami szerénynek tekinthető egy világszintű felmérés esetében, különösen egyéb közpénzügyi eszközökkel összevetve.
- Az International Budget Partnership több mint 300 szakértővel dolgozott együtt, hogy kiváló minőségű adatokat állítson elő.
- Az Open Budget Survey az IBP Open Budget Initiative-nek része, ami egy globális kutatási és érdekképviselési program a költségvetési információkhoz való hozzáférés és az elszámoltathatóságot biztosító költségvetési rendszerek létrehozására. Az Open Budget Initiative forrásaihoz a UKAid, Open Society Foundation, Ford Foundation, a William és Flora Hewlett Foundation, az UNICEF Kelet- és Dél-Afrikai Regionális Irodája és az USA Nemzetközi Fejlesztésekért Felelős Ügynöksége járult hozzá.

18. Milyen alapon választották ki a résztvevő országokat és miért éppen 117 országot?

- Az volt a szándékunk, hogy olyan reprezentatív mintát hozzunk létre, melyből a világ legtöbb országára nézve érvényes következtetéseket vonhatunk le.
- Ehhez olyan mintára volt szükség, amely egyrészt elég nagy a statisztikai módszerek alkalmazásához, másrészt megfelelő számban képviselteti magát a világ minden fontos régiója.
- Az országok kiválasztásakor szempont volt a független szakértők, szervezetek elérhetősége, akik sziklaszilárd adatokkal tudnak szolgálni, a források mértéke, valamint az érdekeltek kérései.
- Célunk, hogy tovább bővítsük a felmért országok körét.

19. Az öt legjobban teljesítő ország viszonylag fejlett. Méltányos-e ezek eredményét a fejlődő országokkal összemérni?

- A felmérés eredményei szerint széles skálán mozognak az átlátható országok tulajdonságai. Például Guatemala egy alacsony jövedelmű ország, mégis kiválóan teljesített az átláthatóság tekintetében.
- Nincs olyan jellemző, ami meggátolná a jó teljesítményt. Bármely ország, jövedelmi szintjétől, földrajzi elhelyezkedésétől vagy bármely más tulajdonságától függetlenül, képes elérni költségvetési átláthatósággal kapcsolatos céljait, ha megvan a politikai akarat ennek megvalósítására.

20. Mit tehetnek a nemzetközi adományozók a költségvetési átláthatóság növelésére?

- A nyitott költségvetések ügyének előmozdításához új együttműködő hozzáállásra van szükség, olyanra, ami egyesíti a kormányokat, civil társadalmat, vállalkozói szektort és nemzetközi fejlesztési partnereket. Ennek érdekében az International Budget Partnership és partnerei felhívást tesznek a kormányok felé, hogy a következő öt évben:
- Az Open Budget Survey követelményeinek megfelelően időben, mindenki számára elérhető módon tegyék közzé az információkat, hogy a közpénzeket hogyan szedik be, osztják el és költik el.
- Biztosítson lehetőséget mindenkinek, különös tekintettel a hátrányos helyzetű csoportok számára, hogy a költségvetési folyamatban elmondhassa véleményét.
- Erősítse meg a költségvetés végrehajtásának független intézmények általi felügyeletét.
- Tartsa fenn az átláthatóságban elért eredményeket és védje meg őket a politikai váltásoktól.

A fejlesztési partnerek:

- Támogassák a költségvetési reformokhoz segítséget kérő kormányokat technikai segítségnyújtással és a hozzá szükséges erőforrásokkal;
- Csatlakozzanak a kezdeményezésekhez, amelyek az átláthatóbb költségvetésért dolgoznak, növelik a lakosság részvételének lehetőségeit és javítják a költségvetés elosztását és végrehajtását;
- Készítsék a kormányokat átláthatósági vállalások megtételére és ellenőrizzék ezek teljesülését.